

มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กทารกที่อยู่ในครรภ์จากการดื่มแอลกอฮอล์ของมารดา

THE LEGAL MEASUREMENT TOWARD THE CHILD RIGHT: THE CASE ON DISABILITY OF CHILD CAUSING BY THE ALCOHOL-CONSUMING OF THE MOTHER DURING PREGNANCY

ดร.ณัชชา สุขะวัตินกุล

Dr.Nutcha Sukhawattanakun

สืบเนื่องจากปัญหาจำนวนมารดาหรือหญิงตั้งครรภ์บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยและผลกระทบจากพฤติกรรมดังกล่าวที่ส่งผลต่อเด็กทารกที่เกิดมาหรือไม่ได้เกิดมาไม่ว่าจะมีสภาพบุคคลแล้วหรือไม่ก็ตาม จากสถิติในปัจจุบันในด้านการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่ายังมีจำนวนมารดาซึ่งมีพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ ทั้งโดยทราบและไม่ทราบว่าตนตั้งครรภ์อยู่อย่างต่อเนื่องในแต่ละปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุค 4.0 ในปัจจุบันที่การเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นง่ายและสะดวกมากกว่าเดิม อาทิเช่นการซื้อขายนเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางออนไลน์เป็นต้น สวนทางกับระบบการตรวจสอบพฤติกรรมของมารดา การเฝ้าระวังทางการแพทย์ การควบคุมการจัดจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับหญิงตั้งครรภ์และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อมาบังคับใช้ต่อความรับผิดชอบตามพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวรวมถึงการกำหนดบทลงโทษให้มีความเฉพาะเจาะจงลงไป หากสามารถบูรณาการบทบัญญัติทางกฎหมายเข้ากับความร่วมมือทางการแพทย์และสาธารณสุขได้แล้วย่อมเกิดความสัมฤทธิ์ผลในการลดจำนวนมารดาซึ่งบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเด็กทารกที่อยู่ในครรภ์จากการดื่มแอลกอฮอล์ของมารดา จึงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานวิจัยไปปรับใช้สำหรับสถานการณ์จริง ประยุกต์ใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองไม่เพียงแต่เฉพาะสิทธิของทารกในครรภ์มารดาหรือบุตรผู้เยาว์ซึ่งเกิดความพิการ ทุพพลภาพขึ้นเพราะการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ของมารดา แต่ยังหมายรวมถึงการกำหนดฐานความผิดและบทลงโทษกลุ่มมารดาตั้งครรภ์เองเพื่อให้บังคับใช้ได้จริงอย่างเป็นวงกว้าง ภาพรวมการแก้ไขปัญหาค่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของหญิงตั้งครรภ์ในประเทศไทยในปัจจุบันพบเพียงการออกแนวนโยบายและการรณรงค์ทางการแพทย์และสาธารณสุขในรูปแบบของแผ่นพับ ประกาศหรือสื่อทางวิชาการเท่านั้น โดยไม่ปรากฏความเป็นกฎหมายในเรื่องนี้ซึ่งมีผลต่อความเกรงกลัวจนจำต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด

นอกจากนี้เมื่อทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยยังคงพบปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่หรือเป็นบทบัญญัติที่ใกล้เคียงไม่สามารถแก้ไขปัญหาค่าเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ เพราะปัญหาการออกกฎหมายควบคุมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของมารดาขณะตั้งครรภ์ เป็นหนึ่งในปัญหาที่มีการถกเถียงกันถึงทฤษฎีทางการแพทย์และกฎหมายที่เหมาะสมในการกำหนดทิศทางนโยบายที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด กล่าวคือ ทฤษฎีความหมาย นิยามและการรับรู้ถึงโทษของการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประการต่อมาทฤษฎีความเป็นทารกและสภาพแห่งสิทธิอันทารกจะได้รับความคุ้มครองจากพฤติกรรมเสี่ยงนี้ ประการที่สามคือทฤษฎีความรับผิดชอบและการชดเชยความเสียหายในเนื้อตัวร่างกายและความเป็นอยู่อย่างปกติสุขของเด็ก ประการสุดท้ายคือการ

เปรียบเทียบประเด็นสภาพบุคคลของผู้ได้รับความเสียหายคือเด็กทารกและมารดาซึ่งเป็นผู้ก่อความเสียหายในพฤติกรรมดังกล่าวกับหลักทฤษฎี กฎหมาย หลักปฏิบัติและคำพิพากษาในต่างประเทศ

ดังนั้นการกำหนดขอบเขตของการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยโดยอาศัยแนวทางของกฎหมายต่างประเทศที่มีการนำมาใช้บังคับแล้วประสบผลสำเร็จอย่างประเทศ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และประเทศสิงคโปร์มาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องจึงจะส่งผลให้แนวทางในการควบคุมพฤติกรรมมารดาบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของมารดาขณะตั้งครรภ์ในประเทศไทยมีทิศทางที่ดีขึ้น เป็นที่ทราบกันดีว่าขณะนี้เนื่องจากยังปรากฏสัญญาณของผลการวิเคราะห์มาตรการควบคุมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ของมารดาโดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของบุตรผู้เยาว์หรือทารกในครรภ์ไม่มีผลบังคับของกฎหมายที่ช่วยควบคุมสถานการณ์นี้อย่างเพียงพอ กล่าวคือหลักกฎหมายอาญาตามมาตรา 301 ตามความผิดฐานทำให้แท้งลูกจะมีองค์ประกอบความผิดในเรื่องหลักเจตนาเป็นข้อจำกัดเพราะจำเป็นต้องพิสูจน์ว่าพฤติกรรมมารดาบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์ของมารดาในครั้งดังกล่าวก่อความตั้งใจอย่างชัดเจนในการทำร้ายชีวิตและความปกติของเด็กอย่างไร

เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยของเด็กหรือทารกในครรภ์มารดาในทางกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีบทกฎหมายที่ใกล้เคียงในด้านละเมิด กำหนดขอบเขตของการชดเชยตามมาตรา 420 โดยอาจพิจารณาจากแนวทางในการให้สิทธินี้แก่ทารกจำเป็นต้องมีสภาพบุคคลตามกฎหมายอ้างอิงมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เสียก่อนซึ่งอาจมีส่วนที่เป็นอุปสรรคในการชดเชยให้แก่เด็กในภาวะที่มีได้เป็นพัฒนาสภาพบุคคล รวมถึงสถานะทางแพ่งของคู่กรณีระหว่างมารดาและบุตร ในทางการแพทย์ตามมติที่ 63.13 ของการประชุมสมัชชาอนามัยโลก (World Health Assembly) การดื่มสุราทำให้ความสามารถในการทำงานที่ของมารดาบดบังลงได้อย่างมากและยังเป็นเหตุกระตุ้นความรุนแรงในครอบครัว อันจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ของเด็กอย่างชัดเจน จากแนวปฏิบัตินี้จึงพัฒนาการรับรองยุทธศาสตร์โลกเพื่อลดการดื่มแอลกอฮอล์แบบเสี่ยงของมารดาขณะตั้งครรภ์และประเทศไทยจำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางกฎหมายที่มีผลบังคับใช้และมีบทลงโทษซึ่งปัจจุบันยังไม่ปรากฏ

งานวิจัยฉบับนี้พัฒนาความร่วมมือระหว่างทางการแพทย์และทางกฎหมายเพื่อตอบวัตถุประสงค์ยุทธศาสตร์แบบบูรณาการทั้งในและต่างประเทศเพื่อลดการดื่มสุราระหว่างตั้งครรภ์ซึ่งสามารถทำให้เกิดกลุ่มความผิดปกติของทารกที่ได้รับแอลกอฮอล์ในครรภ์ (fetal alcohol syndrome) และอันตรายอื่น ๆ เช่น แท้ง ตาย คลอดยาก น้ำหนักแรกคลอดต่ำกว่าเกณฑ์ คลอดก่อนกำหนด พิการตั้งแต่กำเนิด โดยข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในเรื่องการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าในช่วงปีนี้ประมาณ 12.6 % ของหญิงไทยที่ตั้งครรภ์ยังดื่มแอลกอฮอล์ จากข้อมูลดังกล่าวในหนึ่งปีมีความเป็นไปได้ที่จะมีเด็กไทยมากถึงราว 80,000 คน มีความเสี่ยงต่ออาการผิดปกติจากการดื่มแอลกอฮอล์ของมารดาขณะตั้งครรภ์ หรือ “FASD” โดยปรับและหยิบยืมแนวทางการจัดการกับประเด็นวิจัยในมิติทางกฎหมาย กลุ่มประเทศแรกอย่างสหรัฐอเมริกา โดยอาศัยแนวทางของคำพิพากษาหากมารดามีพฤติกรรมบริโภคแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์โดยมีความเป็นไปได้ที่จะส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจจะถูกแยกออกจากเด็กและต้องได้รับการกำหนดความผิดและบทลงโทษจากพฤติกรรมดังกล่าวให้ต้องชดใช้แก่เด็กเป็นคดีความโดยแยกออกจากเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว พิจารณาจากบทบัญญัติทางกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสในเรื่องนี้ประเด็นที่อาจนำมาปรับใช้ได้คือเรื่องกฎหมายการควบคุมความรู้และการเข้าถึงแอลกอฮอล์ของมารดาด้วยฉลากข้างผลิตภัณฑ์และนโยบายการไม่จำหน่ายผลิตภัณฑ์สุราออกไปให้แก่หญิงตั้งครรภ์ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่จะช่วยลดปัญหาที่ต้นทางได้เป็นอย่างดีแม้ว่าจากผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องนี้พบว่าต้องการให้เน้นในจุดอื่นเพื่อไม่เป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างการแก้ไขกฎหมายให้เป็นอย่างประเทศสิงคโปร์กล่าวคืออาจแก้ไขกฎหมายอาญาให้สามารถตีความ

เพื่อบังคับเอาความผิดและกำหนดบทลงโทษหรือค่าปรับต่าง ๆ ลงกับมารดาและค่าชดเชยให้กับเด็กได้การควบคุม การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของมารดาจึงจะมีประสิทธิภาพ

นอกเหนือจากนี้การจะปรับเปลี่ยนบทนิยามหรือทฤษฎีต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับและบังคับใช้มาเป็น เวลานานอาจจะเป็นเรื่องยาก และทำให้การออกและบังคับใช้กฎหมายใหม่ล่าช้าออกไปเช่น นิยามของเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ ความหมายของทารก สภาพบุคคลซึ่งส่งผลกระทบต่อการใช้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยมีความเห็น ว่าอ้างอิงจากผลสำรวจความคิดเห็นและความรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างรับทราบถึงโทษของการบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ของมารดาขณะตั้งครรภ์และต้องการให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดการกับมารดาซึ่งฝ่าฝืนนโยบาย ทางสาธารณสุขและการแพทย์ในเรื่องนี้ควรต้องจัดให้มีกฎหมายใหม่ไม่ว่าด้วยรูปแบบพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง หรือประกาศกระทรวงซึ่งดำเนินการเรื่องนี้เป็นกรณีเฉพาะโดยไม่ต้องหยิบยืมบทกฎหมายใกล้เคียงซึ่งประสิทธิผลไม่ ครอบคลุมถึงประเด็นวิจัย

ประการสุดท้ายปรับแก้ไขกฎหมายอันมีอยู่แล้วฉบับอื่น ๆ ซึ่งสนับสนุนความเป็นไปได้ของความพยายามลด จำนวนมารดาซึ่งบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขณะตั้งครรภ์และเพิ่มความคุ้มครองสิทธิให้แก่ทารกและการเยียวยา ให้แก่เด็ก กล่าวคือมาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ต้องเพิ่มเติมความคุ้มครองจากพฤติกรรมเช่นว่าของมารดาเป็นการเฉพาะ พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 29 เพิ่มเติมในประเด็นห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่หญิงตั้งครรภ์ และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ในการเพิ่มความร่วมมือทางการแพทย์เพื่อติดตามพฤติกรรมการบริโภคสุราของมารดาเป็นต้น เพียงเท่านี้ด้วย กฎหมายฉบับใหม่ซึ่งบัญญัติขึ้นมาเป็นการเฉพาะโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อควบคุมพฤติกรรมการบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ของมารดาให้มีจำนวนน้อยลงและเพิ่มวิถีทางปกป้องสิทธิแก่เด็กที่ได้รับผลกระทบ ประกอบกับการมี กฎหมายฉบับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยสนับสนุนมาตรการนี้จะทำให้นโยบายและความตั้งใจครั้งนี้ขับเคลื่อนไปโดย เครื่องมือทางกฎหมายดังที่ยุทธศาสตร์ชาติเรื่องการลดจำนวนผู้บริโภคสุราสำเร็จตามเป้าหมายซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้การดำเนินงานของศูนย์วิจัยปัญหาสุราและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพราบรื่นมากยิ่งขึ้น